

هنجاریابی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A)

مختار معتمدین*^۱، رحمان بدری^۲، غلامحسین عبادی^۳، نیره زمانی^۴

چکیده

آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT^o A) یک آزمون معتبر مربوط به سنجش میزان تفکرات غیرمنطقی به حساب می‌آید و در زمینه‌های مختلف مانند اجرای پژوهش، تشخیص، درمان و غیره توسط محققان، درمانگران، مشاوران، روانشناسان و دانشجویان از آن استفاده می‌شود، بنابراین ضروری است که هنجار ایرانی برای آن تهیه گردد. هدف از این پژوهش، هنجاریابی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) بود. به همین منظور ۱۹۴۷ نفر از دانشجویان مراکز تربیت معلم شهرستان تبریز با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب و آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) به روش گروهی اجرا گردید. با استفاده از روش آلفای کرونباخ، پایایی آزمون به ترتیب برای عامل‌ها و کل آزمون ۰/۷۷، ۰/۶۸، ۰/۵۹، ۰/۶۸ و ۰/۸۶ برآورد گردید. روایی آزمون نیز از روش روایی همگرا ۰/۸۱، ۰/۰۱؛ $P < ۰/۰۰۱$ به دست آمد. پس از تحلیل داده‌ها به منظور تفسیر نمره‌های خام هر عامل و آزمون، به طور جداگانه هنجارهای درصدی و نمرات استاندارد Z تهیه گردید. بر اساس نتایج این مطالعه، پژوهشگران، مشاوران و روان‌شناسان بالینی می‌توانند از این ابزار به عنوان یک وسیله اندازه‌گیری مناسب جهت تشخیص در فعالیتهای کلینیکی در داخل کشور، به ویژه مراکز مشاوره دانشجویی استفاده کنند.

واژه‌های کلیدی: هنجاریابی، آزمون باورهای غیرمنطقی، نمره‌های استاندارد Z، رتبه درصدی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

- ۱ کارشناس ارشد مشاوره خانواده - مدیر مسؤول مرکز خدمات روانشناسی و مشاوره زندگی موفق تبریز (با مجوز رسمی از سازمان نظام روانشناسی و مشاوره کشور) - مدرس مراکز تربیت معلم تبریز.
 - ۲ کارشناس ارشد علوم تربیتی - مدرس مراکز تربیت معلم تبریز.
 - ۳ عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اهواز و رئیس پژوهشکده تعلیم و تربیت استان خوزستان.
 - ۴ دانشجوی دوره دکتری روانشناسی اجتماعی - مدرس مراکز تربیت معلم تبریز.
- * نویسنده‌ی مسؤول مقاله، motamedin@yahoo.com

مقدمه

روان‌شناسی شناختی^۱ یکی از رویکردهای کلیدی روان‌شناسی است. در رویکرد شناختی اعتقاد بر این است که تفکر یا به مفهوم وسیع‌تر شناخت، نقش اساسی و مهمی را در چگونگی بروز رفتار آدمی ایفا می‌کند. نظریه عقلانی - عاطفی - رفتاری^۲ آلبرت ایس^۳ یکی از نظریه‌های معتبر رویکرد شناختی است. این نظریه انواع باورهای غیرمنطقی را به عنوان عامل اصلی مشکلات انسان‌ها معرفی می‌کند. سرمنشأ فلسفی نظریه ایس به افکار برخی از فلاسفه رواقی، به خصوص زنو^۴، سیسرو^۵، و اپیکتتوس^۶ برمی‌گردد. اپیکتتوس که در قرن چهارم قبل از میلاد می‌زیست، معتقد بود که انسان‌ها را اشیاء بر آشفته نمی‌کند، بلکه نگرشی که انسان‌ها نسبت به امور پیدا می‌کنند، آن‌ها را آشفته می‌سازد (کرسینی^۷، ۲۰۱۱).

آلبرت ایس (۱۹۶۲) نظریه‌ی عقلانی - عاطفی - رفتاری خود را بر اساس افکار فلاسفه رواقی این چنین ارائه داد که، این وقایع و رویدادها نیستند که باعث آشفتگی، پریشانی و یا اضطراب آدمی می‌شوند، بلکه برداشت و باور خود فرد از وقایع و پدیده‌هاست که باعث آشفتگی، پریشانی، اضطراب؛ هم‌چنین به وجود آمدن مشکلات متعددی در زندگی وی می‌شوند. ایس ۱۰ تفکر غیرمنطقی که به اصول ده‌گانه وی معروفند شامل (۱) توقع تأیید از دیگران^۸ (۲) انتظارات بیش از حد از خود^۹ (۳) سرزنش کردن خود و دیگران^{۱۰} (۴) واکنش به درماندگی همراه با ناکامی^{۱۱} (۵) بی‌مسئولیتی هیجانی^{۱۲} (۶) توجه مضطربانه^{۱۳} (۷) اجتناب از مشکل^{۱۴} (۸) وابستگی^{۱۵} (۹) درماندگی در برابر تغییر^{۱۶} و (۱۰) کمال‌گرایی^۱ مطرح می‌کند (معمدین، ۱۳۸۳). (۱۳۸۳)

-
- 1 cognitive psychology
 - 2 rational-emotive-behavioral Theory (REBT)
 3. Albert Ellis
 - 4 Zeno
 - 5 Cicero
 - 6 Epictetus
 - 7 Corsini
 - 8 demand for approval
 - 9 high self-expectation
 - 10 blame proneness
 - 11 frustration reaction
 - 12 emotionality irresponsibility
 - 13 anxious over concern
 - 14 problem avoidance
 - 15 dependency
 - 16 helplessness for change

سیاهه‌ی اصلی آزمون باورهای غیرمنطقی (IBT)^۲ بر اساس نظریه الیس (۱۹۶۲) در سال ۱۹۶۹ توسط جونز ساخته شد. این پرسشنامه یکی از پرستفاده‌ترین ابزارهای اندازه‌گیری باورهای غیرمنطقی در جهان است. اکثر تحقیقاتی که پیرامون رابطه‌ی عقاید و باورهای غیرمنطقی با کنش‌های رفتاری و عاطفی در زمینه درمان عقلانی - عاطفی - رفتاری صورت گرفته، از این آزمون استفاده نموده است (مهربند، ۱۳۷۹).

بر اساس مطالعه‌ی وودز^۳ (۱۹۹۲) تا بهار ۱۹۹۲ میلادی، ۸۱ مقاله و ۲۵ پایان‌نامه دکتری از این آزمون استفاده نموده‌اند. وودز (۱۹۹۲) از دهه‌ی ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۲ از این ابزار در زمینه‌ی تحقیق با بیش از ۲۰۰۰ مراجع دانش‌آموز در کارگاه‌های آموزشی و امثال آن استفاده نموده است که موضوعات تحقیقی در زمینه سردردهای مزمن، اختلالات روان‌تنی، رفتار تیپ A، خودکشی، اضطراب و خشم بوده است.

عبادی و معتمدین (۱۳۸۴) با استناد به گفته‌ی روان‌شناسان مختلف از جمله (آیزنک^۴، ۱۹۵۸؛ فلودریس^۵، ۱۹۷۴؛ مک کرا، کاستا و باس^۶، ۱۹۷۸؛ فرانسیس، براون و فیلیپ چالک^۷، ۱۹۹۲) بر ساخت پرسشنامه‌های کوتاه تاکید می‌کنند. بنابراین آنها با استفاده از روش تحلیل عوامل بر روی آزمون باورهای غیرمنطقی (IBT) الیس یک آزمون وابسته به فرهنگ ایرانی را که از ۱۰ عامل به چهار عامل کاهش پیدا کرد، ساختند و به آن آزمون چهار عاملی باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A)^۸ طلاق کردند. آنها در توجیه علت ساخت فرم کوتاه از آزمون اصلی در کشور می‌نویسند، با توجه به اینکه جونز (۱۹۶۹) آزمون باورهای غیرمنطقی را بر اساس نظریه‌ی الیس (۱۹۶۲) ساخته و در خارج از کشور هنجاریابی شده است، این هنجاریابی نمی‌تواند ملاک مناسب و مطلق برای تمام فرهنگ‌ها از جمله کشور ما باشد.

تعدادی از مطالعات برای تبیین ساختار درونی آزمون باورهای غیرمنطقی جونز (۱۹۶۹) از روش تحلیل عاملی استفاده کرده‌اند. لرو و بانگ^۹ (۱۹۸۲) در تحلیل عاملی بر روی سیاهه اصلی IBT، ۹ عامل را - یعنی به جز عامل واکنش به درماندگی همراه با ناکامی - شناسایی کردند. هم

-
- 1 perfectionism
 - 2 irrational beliefs test (IBT)
 - 3 Woods
 - 4 Eysenck
 - 5 Floderis
 - 6 McCrae, Costa & Bosse
 - 7 Francis, Brown & Philip chalk
 - 8 4 factors of irrational beliefs test-ahvaz (4IBT-A)
 - 9 Lohr & Bong

چنین نیلسن و هوران^۱ (۲۰۰۶) طی پژوهشی دست به تحلیل عاملی آزمون باورهای غیرمنطقی جونز (۱۹۶۹) زدند که چهار عامل (توقع تأیید از دیگران، توجه مضطربانه، بی‌مسئولیتی هیجانی و سرزنش کردن خود) به دست آمد. از مطالعاتی که در زمینه تحلیل عاملی آزمون باورهای غیر منطقی جونز (۱۹۶۹) صورت گرفته، در می‌یابیم که این آزمون یک آزمون چند بعدی است. نتایج تحلیل عاملی آزمون IBT در ایران منجر به استخراج چهار عامل درماندگی در برابر تغییر، توقع تأیید از دیگران، اجتناب از مشکل، و بی‌مسئولیتی هیجانی گردید (عبادی و معتمدین، ۱۳۸۴).

در مطالعاتی که از طریق تحلیل عوامل آزمون IBT به فرم کوتاه تبدیل شده است، فعالیت‌های مقدماتی جهت تهیه هنجار مناسب از فرم کوتاه نیز به عمل آمده است. هرشر^۲ (۲۰۱۰) برای فرم کوتاه چهار عاملی آزمون باورهای غیرمنطقی ایس (درماندگی در برابر تغییر، تأثیرپذیری از گذشته، اجتناب از مشکل و وابستگی) هنجارهای جداگانه‌ای برای نمونه پسران و دختران به دست آورده است. میانگین و انحراف معیار نمره‌های این آزمون برای گروه پسران به ترتیب ۶۵/۱۲، ۱۹/۴۲ و برای گروه دختران به ترتیب ۶۲/۳۷، ۱۴/۴۹ حاصل شده است. همچنین ضرایب پایایی از روش آلفای کرونباخ برای چهار عامل مذکور در کل برابر با ۰/۸۰۳۷ بوده است و ضریب روایی مقیاس چهار عامل IBT از روش روایی هم‌گرا برای کل مقیاس ۰/۸۰۱۹ گزارش شده است. مادی و تین‌گوجام^۳ (۲۰۰۷) در استفاده از مقیاس ۲۶ گویه‌ای سنجش تفکرات غیرمنطقی لیندندر، کیربای، ورتهایم و بیرچ^۴ (۱۹۹۹) میانگین و انحراف معیار ۶ عامل این مقیاس را برای گروه‌های مذکر و مونث به ترتیب برای عامل اول سرزنش خود و دیگران ۶/۹۹، ۲/۵۰ و ۷/۲۵، ۳/۳۰؛ عامل دوم اجتناب از مشکل ۱۲/۲۴، ۳/۶۱ و ۱۱/۶۸، ۳/۰۶؛ عامل سوم نیاز به تأیید ۷/۷۷، ۲/۸۹ و ۲/۴۸، ۷/۷۷؛ عامل چهارم بی‌مسئولیتی هیجانی ۱۰/۱۲، ۳/۴۸ و ۱۱/۶۴، ۳/۵۶؛ عامل پنجم توجه مضطربانه ۱۳/۴۵، ۳/۷۶ و ۱۳/۶۵، ۳/۵۳؛ عامل ششم کمال‌گرایی ۷/۴۱، ۲/۵۸ و ۷/۴۳، ۲/۵۱ و کل ۵۸/۰۰، ۱۲/۹۶ و ۵۹/۴۳، ۱۲/۶۲ گزارش کرده‌اند. سازندگان این مقیاس همبستگی بین آن با پرسشنامه افسردگی بک را $r = 0/41$ و با مقیاس باورهای غیرمنطقی لیندندر و همکاران (۲۰۰۹) $r = 0/77$ ، همچنین اعتبار آزمون^۵ بازآزمون آن را از ۰/۶۵ تا ۰/۸۷ گزارش کردند. مادی و تین‌گوجام (۲۰۰۷) اعتبار آن را برای عامل‌ها از ۰/۶۵ تا ۰/۷۶ و برای کل مقیاس ۰/۸۶ گزارش کردند.

1 Nielson & Horan

2 Hersher

3 Modi Thingujam

4 Lindner, Kirkby, Wertheim & irch

آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز ($4IBT^{\circ} A$) یک آزمون معتبر مربوط به سنجش میزان تفکرات غیرمنطقی به حساب می‌آید و در زمینه‌های مختلف مانند اجرای پژوهش‌ها، تشخیص و غیره توسط محققان، درمانگران، مشاوران، روانشناسان و دانشجویان از آن استفاده می‌شود، بنابراین ضروری است که هنجار ایرانی برای آن تهیه گردد. هدف از پژوهش حاضر تهیه هنجار مناسب برای آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز ($4IBT^{\circ} A$) و بررسی ضرایب روایی و پایایی آن می‌باشد. بنابراین هدف اصلی این مقاله با توجه به اصول نظری و روان‌سنجی آزمون‌ها و امکانات عملی و اجرایی موجود، تهیه هنجارهای درصدی و استاندارد برای آزمون ($4IBT^{\circ} A$) با استفاده از دانشجویان دختر و پسر مراکز تربیت معلم شهرستان تبریز می‌باشد.

روش پژوهش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جمعیت آماری این مطالعه را کلیه دانشجو - معلمان دختر و پسر مراکز چهارگانه ی تربیت معلم شهر تبریز ($N = 2802$ کل، $N = 1285$ دختر و $N = 1517$ پسر) در سال تحصیلی ۹۰ - ۹۱ تشکیل می‌دادند که در هنگام اجرای این مطالعه در نیمسال اول سال تحصیلی مشغول به تحصیل بودند. با توجه به این که ساخت فرم کوتاه آزمون ($4IBT^{\circ} A$) از روی فرم اصلی آن (IBT) با استفاده از جامعه ی آماری دانشجویان دانشگاه انجام شده بود، بنابراین در هنجاریابی آزمون نیز به لحاظ علمی و منطقی از دانشجویان استفاده شد. برای انتخاب نمونه‌ای که بتواند معرف صحیحی از جمعیت آماری باشد، حداقل حجم نمونه با استفاده از شاخص‌های آماری (دلور، ۱۳۸۲) با احتمال ۰/۹۵ و خطای معیار ۰/۴ برآورد گردید. برای بررسی پایایی و روایی آزمون با توجه به توزیع دانشجویان دختر و پسر در رشته‌های مختلف از طریق نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای، ۵۴۷ دانشجو - معلم (۲۵۰ دختر و ۲۹۷ پسر) از جمعیت آماری غیر از نمونه اصلی انتخاب شد. برای هنجاریابی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز ($4IBT^{\circ} A$) از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای جمعاً ۱۴۰۰ نفر دانشجو - معلم (۷۵۸ پسر و ۶۴۲ دختر) انتخاب شدند. میانگین سن نمونه هنجاریابی ۲۰/۲ سال با انحراف معیار ۱/۳۹ بوده است. به این ترتیب برای بررسی پایایی و روایی آزمون ۵۴۷ نفر و برای تهیه هنجاریابی آزمون ۱۴۰۰ نفر انتخاب گردید. حجم نمونه ی تحقیق با احتساب نمونه بر روی پایایی و روایی آزمون مجموعاً ۱۹۴۷ نفر بوده است.

ابزار پژوهش

آزمون چهارعاملی باورهای غیرمنطقی اهواز ($4IBT-A$): آزمون چهارعاملی

باورهای غیرمنطقی اهواز ($4IBT-A$) توسط عبادی و معتمدین (۱۳۸۴) از روی آزمون ۱۰ عاملی

آزمون باورهای غیرمنطقی جونز (۱۹۶۹) به روش تحلیل عوامل (مولفه های اصلی) ساخته شد. آنها برای تهیه $4IBT^{\circ} A$ ، فرم اصلی IBT را روی ۳۵۶ دانشجو (۱۷۸ دختر و ۱۷۸ پسر) اجرا کردند. میانگین سنی دانشجویان پسر $21/90$ با انحراف معیار $2/36$ و میانگین سنی دانشجویان دختر $21/01$ با انحراف معیار $2/07$ بود. برای سنجش پایایی^۱ آزمون و همسانی درونی چهار عامل استخراج شده، از ضریب آلفای کرونباخ و روش دو نیمه کردن آزمون استفاده کردند. آنها به منظور بررسی پایایی و روایی^۲ (4IBT-A) به شیوه ی تصادفی از بین جمعیت آماری ۱۴۳ نفر (غیر از نمونه اولیه بررسی ساختار عاملی آزمون) به شیوه ی تصادفی انتخاب و دو آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز و آزمون ۱۰۰ سوالی باورهای غیرمنطقی جونز (۱۹۶۹) را به طور همزمان اجرا کردند. بر اساس نتایج به دست آمده ضرایب همسانی درونی چهار عامل رضایت بخش بود. ضریب روایی آزمون از روش روایی همگرا (اجرای همزمان دو آزمون 4IBT-A و IBT) $0/87$ برآورد گردید که این ضریب در سطح $p < 0/001$ نیز معنی دار بوده است. برای بررسی دقیق تر پایایی ضرایب آزمون، از روش تنصیف نیز استفاده کردند که نتایج مشابهی با ضریب آلفای کرونباخ به دست آمد. جدول ۱ ضرایب پایایی آزمون 4IBT-A را با استفاده از روش های آلفای کرونباخ و تنصیف نشان می دهد.

جدول شماره ۱. ضرایب پایایی عوامل استخراج شده آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) با استفاده از آلفای کرونباخ و تنصیف (نقل از عبادی و معتمدین، ۱۳۸۴)

ضریب پایایی		تعداد ماده ها	عامل
تنصیف	آلفای کرونباخ		
$0/823$	$0/801$	۱۵	اول
$0/841$	$0/813$	۱۰	دوم
$0/746$	$0/739$	۵	سوم
$0/727$	$0/751$	۱۰	چهارم
$0/762$	$0/759$	۴۰	کل آزمون 4IBT-A

شیوه ی نمره گذاری آزمون ۴۰ سوالی باورهای غیرمنطقی اهواز با اختصاص نمرات (۰، ۱، ۲، ۳ و ۴) برای گزینه های (به شدت مخالفم تا به شدت موافقم) صورت می گیرد. نمره بالا نشان دهنده ی باور غیرمنطقی بالا و نمره پایین نشان دهنده باور غیرمنطقی پایین در هر آیتم

1 reliability
2 validity

است. حداکثر نمره در این آزمون ۱۶۰ می‌باشد. نمونه‌ای از آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز در انتهای مقاله آورده شده است.

روش اجرا

پس از طراحی روش مطالعه و تهیه سایر مواد لازم به مراکز چهارگانه تربیت معلم شهر تبریز: الف) مرکز تربیت معلم فاطمه الزهرا (ویژه ی خواهران)، ب) مرکز تربیت معلم شهید باهنر (ویژه ی خواهران)، ج) مرکز تربیت معلم علامه امینی تبریز (ویژه ی برادران) و د) مرکز تربیت معلم شهید دکتر بهشتی تبریز (ویژه ی برادران) مراجعه شد. پس از انجام هماهنگی‌های لازم با مدیران مراکز مذکور، با استفاده از روش تصادفی چندمرحله‌ای به نسبت تعداد دانشجویان دختر و پسر در رشته‌های مختلف در هر مرکز، از مراکز چهارگانه فوق نمونه انتخاب و با هماهنگی با اساتید مراکز، پرسشنامه‌های پژوهش در کلاس‌ها روی دانشجویان - معلمان به طور همزمان و گروهی اجرا شد.

یافته‌های پژوهش

پس از اجرای آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز روی ۱۴۰۰ آزمودنی (نمونه اصلی هنجاریابی) پاسخنامه‌های هر آزمودنی نمره گذاری و داده‌ها وارد نرم افزار SPSS شدند. از بررسی اولیه ی داده‌ها، شاخص‌های توصیفی چهار عامل آزمون به دست آمد. همان طوری که در جدول ۲ نشان داده شده است، میانگین و انحراف معیار کل آزمون و چهار عامل آن برای پسران به ترتیب برابر با $\bar{X} = 26/33$ ، $(SD = 8/41)$ ؛ $\bar{X} = 23/03$ ، $(SD = 5/96)$ ؛ $\bar{X} = 8$ ، $(SD = 3/18)$ ؛ $\bar{X} = 5/9$ ، $(SD = 2/8)$ و $\bar{X} = 63/03$ ، $(SD = 17/75)$ به دست آمد. میانگین و انحراف معیار و کل آزمون و چهار عامل آن برای دختران نیز به ترتیب برابر $\bar{X} = 25/10$ ، $(SD = 9/52)$ ؛ $\bar{X} = 22/44$ ، $(SD = 6/23)$ ؛ $\bar{X} = 7/92$ ، $(SD = 3/70)$ ؛ $\bar{X} = 5/37$ ، $(SD = 2/99)$ و $\bar{X} = 60/42$ ، $(SD = 15/77)$ به دست آمد. هم‌چنین میانگین و انحراف معیار کل آزمون برای آزمودنی‌های دختر و پسر به ترتیب در عوامل چهارگانه و کل آزمون عبارتند از: $\bar{X} = 25/87$ ، $(SD = 8/86)$ ؛ $\bar{X} = 22/81$ ، $(SD = 6/07)$ ؛ $\bar{X} = 7/97$ ، $(SD = 3/38)$ ؛ $\bar{X} = 5/71$ ، $(SD = 2/88)$ ؛ و $\bar{X} = 62/05$ ، $(SD = 16/58)$. در کل نتایج نشان می‌دهد که میانگین کل پسران $\bar{X} = 63/03$ از میانگین کل دختران $\bar{X} = 60/42$ بیشتر است. نقاط ۲۵، ۵۰، ۷۵ درصد و ضرایب چولگی و کشیدگی عامل‌ها به تفکیک جنس نیز در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. شاخص های توصیفی چهار عامل آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (n=1400)

ضرب کشیدگی	ضرب چولگی	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	واریانس	میانگین	نقطه ۷۵ درصدی P75	نقطه ۵۰ درصدی P50	نقطه ۲۵ درصدی P25	شاخص	
									پسر	دختر
۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۳۴	۸/۴۱	۷۰/۸۰	۲۶/۳۳	۳۲	۲۶	۲۱	اول	پسر
-۰/۳۷۵	۰/۱۴	۰/۵۰	۹/۵۲	۹۰/۵۵	۲۵/۱۰	۳۲	۲۵	۱۸		دختر
-۰/۱۴	۰/۰۷	۰/۲۸	۸/۸۶	۷۸/۴۴	۲۵/۸۷	۲۸	۲۶	۲۰		کل
-۰/۳	-۰/۰۸	۰/۲۴	۵/۹۶	۳۵/۴۹	۲۳/۰۳	۲۸	۲۳	۱۹	دوم	پسر
-۰/۰۴	-۰/۰۸	۰/۳۳	۶/۲۳	۳۸/۸۷	۲۲/۴۴	۲۷	۲۲	۱۸		دختر
-۰/۱۹	-۰/۰۹	۰/۲۰	۶/۰۷	۳۶/۸۰	۲۲/۸۱	۲۷	۲۳	۱۹		کل
۰/۲۹	۰/۱۶	۰/۱۳	۳/۱۸	۱۰/۱۱	۸	۱۰	۸	۶	سوم	پسر
۰/۱۳	۰/۴۲	۰/۱۹	۳/۷۰	۱۳/۷۱	۷/۹۲	۱۰	۸	۶		دختر
۰/۲۶	۰/۲۸	۰/۱۱	۳/۳۸	۱۱/۴۳	۷/۹۷	۱۰	۸	۶		کل
۰/۱۲	۰/۳۹	۰/۱۱	۲/۸	۸/۸۷	۵/۹	۸۰	۶	۴	چهارم	پسر
۰/۰۲	۰/۵۹	۰/۱۶	۲/۹۹	۸/۹۱	۵/۳۷	۷	۵	۳		دختر
۰/۰۳	۰/۴۵	۰/۰۹	۲/۸۸	۸/۳۲	۵/۷۱	۸	۵	۴		کل
-۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۶۴	۱۷/۷۵	۲۴۸/۶۹	۶۳/۰۳	۷۴	۶۳	۵۲	کل آزمون	پسر
۰/۲۳	۰/۱۵	۰/۹۳	۱۵/۷۷	۳۱۵/۱۶	۶۰/۴۲	۷۳	۵۹	۴۸		دختر
۰/۱۲	۰/۰۵	۰/۵۳	۱۶/۵۸	۲۷۴/۷۹	۶۲/۰۵	۷۴	۶۲	۵۱		کل

به منظور سنجش پایایی چهار عامل و کل آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز از روش ضریب آلفای (کرونباخ^۱، ۱۹۵۱ و ۱۹۷۰؛ SPSS/PC^۲، ۱۹۹۲) و دونیمه کردن استفاده شد. همان طوری که در جدول ۳ ملاحظه می‌شود، کمترین ضریب پایایی (۰/۵۱) مربوط به عامل سوم و بیشترین ضریب (۰/۸۰) مربوط به عامل اول نمرات آزمودنی های دختر است. همچنین ضرایب پایایی کل آزمون برای آزمودنی های پسر، دختر و کل به ترتیب برابر با ۰/۸۷، ۰/۸۵ و ۰/۸۶ می‌باشد. کمترین ضریب پایایی در آزمودنی های پسر با استفاده از روش دونیمه کردن (۰/۴۹)

1 Cronbach Alpha

2 statistical package for the social sciences (Personal Computer)

مربوط به عامل سوم و بیشترین ضریب (۰/۷۶) مربوط به عامل اول آزمودنی‌های دختر می‌باشد. ضرایب پایایی کل آزمون با استفاده از روش دونیمه کردن برای آزمودنی‌های پسر، دختر و کل به ترتیب برابر با ۰/۸۲، ۰/۷۹ و ۰/۸۰ می‌باشد.

جدول ۳. پایایی و خطای معیار اندازه‌گیری عامل‌ها و کل آزمون از روش آلفای کرونباخ و دو

نیمه کردن برای آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (n=۵۴۷)

عامل‌ها	پایایی از روش آلفای کرونباخ			پایایی از روش دو نیمه کردن			خطای اندازه‌گیری		
	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل	پسر	دختر	کل
اول	۰/۷۴۱۵	۰/۸۰۲۹	۰/۷۶۷۶	۰/۶۹۳۰	۰/۷۶۲۶	۰/۷۲۳۵	۱/۶۵۴	۱/۴۴۵	۱/۵۶۷
دوم	۰/۶۷۵۲	۰/۶۸۷۰	۰/۶۷۹۹	۰/۵۹۱۴	۰/۵۹۵۳	۰/۵۹۳۱	۱/۷۶۷	۱/۷۳۵	۱/۷۵۵
سوم	۰/۵۱۱۹	۰/۵۸۶۴	۰/۵۸۹۶	۰/۴۹۸۹	۰/۵۴۴۴	۰/۵۲۳۱	۱/۳۵۹	۱/۲۵۵	۱/۲۴۶
چهارم	۰/۶۶۹۷	۰/۶۹۰۱	۰/۶۷۸۹	۰/۵۶۳۱	۰/۶۳۸۱	۰/۵۹۳۴	۱/۸۶۹	۱/۸۱۰	۱/۸۴۳۹
کل آزمون	۰/۸۷۷۸	۰/۸۵۰۹	۰/۸۶۲۶	۰/۸۲۷۷	۰/۷۹۲۴	۰/۸۰۸۰	۶/۹۴۸	۶/۶۷۵	۷/۳۶۸

جهت بررسی روایی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز همبستگی آن با سیاهه‌ی اصلی آزمون باورهای غیرمنطقی (IBT) به‌طور همزمان روی نمونه ۵۴۷ نفری، به غیر از نمونه‌های هنجاریابی اجرا گردید. بر اساس یافته‌های مشاهده شده، بیشترین ضریب همبستگی (۰/۷۴) مربوط به عامل اول در بین آزمودنی‌های دختر و کمترین ضریب (۰/۵۰) مربوط به عامل سوم در بین آزمودنی‌های پسر است. ضریب کل آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) با (IBT)، (۰/۸۱) می‌باشد که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنادار بوده است. این ضرایب رضایت بخش توصیف می‌گردد.

جدول ۴. ضرایب روایی هم‌گرا به تفکیک جنس و عامل برای آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز

(همبستگی IBT با 4IBT-A)، (n = ۵۴۷)

عامل	جنس	پسر	دختر	پسر و دختر
اول		۰/۷۱۵۴	۰/۷۴۲۳	۰/۷۲۳۷
دوم		۰/۶۵۲۱	۰/۶۷۲۳	۰/۶۵۳۱
سوم		۰/۵۰۲۷	۰/۵۴۲۰	۰/۵۲۳۵
چهارم		۰/۶۴۳۶	۰/۶۴۰۶	۰/۶۳۸۰
کل آزمون		۰/۸۱۲۷	۰/۸۱۲۴	۰/۸۱۰۳

نمره های هنجار برای (4IBT-A)

نمره ی خام هر آزمودنی به تنهایی معنی و مفهوم خاصی ندارد، به همین دلیل لازم است نمره های خام تفسیر شوند. برای تفسیر نمره ی خام هر آزمودنی از روش های متعددی استفاده می شود که یکی از آنها روش محاسبه هنجاردردصدی و تبدیل نمره خام آزمون به نمره های استاندارد است. با تبدیل نمره خام به نمره استاندارد، می توان هنجار مناسب را از آن به دست آورد تا با توجه به آن هنجار، تفسیر لازم برای هر نمره ی خام به سادگی صورت گیرد (عبادی، دلاور و نجاریان، ۱۳۸۴). در این پژوهش برای تبدیل نمره های خام هر عامل و کل پرسشنامه از هنجار دصدی و نمره های استاندارد Z استفاده شده است. در جدول ۵ نمره خام، نمره استاندارد Z و رتبه دصدی برای عوامل چهارگانه و کل آزمون نشان داده شده است. تفسیرهای روانشناختی و بالینی از میزان باورهای غیرمنطقی افراد با استفاده از این شاخص ها انجام می گیرد. برای مثال اگر یک آزمودنی دختر در عامل اول نمره خام ۴۴ بگیرد، نمره استاندارد Z این نمره ی خام ۲ واحد انحراف معیار بالاتر از میانگین است. به عبارت دیگر، با توجه به منحنی طبیعی استاندارد، نمره این فرد در عامل اول حدوداً از ۹۷/۵ درصد گروه خود بالاتر است.

بحث و نتیجه گیری

سیاهه اصلی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز بر اساس نظریه ی الیس (۱۹۶۲) در سال ۱۹۶۹ توسط جونز ساخته شد و در سال ۱۳۸۴ توسط عبادی و معتمدین با استفاده از روش تحلیل عوامل و با اجرای گروهی آزمون روی دانشجویان دانشگاه، فرم کوتاه ایرانی از آن تهیه گردید. در فرم چهار عاملی آن که به آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) معروف است، نیاز مبرم به آگاهی از میانگین، انحراف معیار و سایر شاخص ها از قبیل رتبه دصدی و نمرات استاندارد Z احساس می شد، بنابراین محققین طی مطالعه ای مستقل و نظام مند دیگری به هنجاریابی آزمون اقدام کردند. با هدف هنجاریابی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز سعی بر آن شد تا هنجار مناسب ایرانی در گروه های دختران و پسران تهیه شود. به همین منظور به شیوه تصادفی چندمرحله ای از بین مراکز تربیت معلم پسران و دختران شهرستان تبریز ۱۹۴۷ دانشجویان انتخاب گردید و آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز روی آنها اجرا شد و سپس داده های به دست آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. ضرایب پایایی به دست آمده بیانگر رضایت بخش بودن پایایی عوامل چهارگانه و کل آزمون در شهر دیگری از ایران دارد. نتایج حاصله از ضرایب پایایی با نتایج پژوهش

عبادی و معتمدین (۱۳۸۴) همخوانی دارد. علاوه بر این ضرایب روایی حاصله از این پژوهش با ضرایب روایی به دست آمده از تحقیق عبادی و معتمدین (۱۳۸۴)، هرشر (۲۰۱۰)، مادی و تین گوجام (۲۰۰۷) و لیندینر و همکاران (۲۰۰۹) همخوانی دارد.

جدول ۵. هنجار درصدی و نمرات استاندارد Z برای عوامل چهارگانه آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) (n=1400)

تبیین احتمالی هم‌خوانی این نتایج به این موضوع بر می‌گردد که ساختار عاملی آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز از لحاظ روانسنجی منطبق بر شناسایی ویژگیهای صفت مکنون در جمعیت آماری است. شاخص‌های توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار در عوامل چهارگانه و کل آزمون برای آزمودنی‌های پسر و دختر و کل در جدول ۲ نشان داده شده است. یافته‌های مربوط به شاخص‌های توصیفی این مطالعه با نتایج پژوهش هرشر (۲۰۱۰) و مادی و تین‌گوچام (۲۰۰۷) همخوان می‌باشد. در کل، با در دست داشتن نمره خام آزمودنی دختر یا پسر و با مراجعه به جدول ۵ می‌توان رتبه درصدی و نمره استاندارد Z وی را به دست آورد و به تفسیر روانشناختی و بالینی نمره خام آزمودنی پرداخت. به عنوان مثال، آزمودنی پسر با میانگین سنی ۲۰ سال، اگر پس از اجرای آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز (4IBT-A) و با اختصاص نمرات (۰ الی ۴) به هر یک از گویه‌های چهارگانه آزمون، نمره خام ۸۵ به دست آورد، با مراجعه به جدول ۵ و پیدا کردن نمره خام ۸۵ در می‌یابیم که آزمودنی از ۹۱/۶ درصد هم‌سن و سالان خود در داشتن باورهای غیرمنطقی بالاتر است. به عبارتی دیگر، وی از ۹۱/۶ درصد هم‌گروه خود غیرمنطقی‌تر فکر می‌کند. با لحاظ یافته‌ها پیشنهاد می‌شود که هنجاریابی‌های متعددی روی گروه‌های مختلف از جمله دانشجویان دانشگاه‌های مختلف، مردان و زنان مختلف با میانگین سنی متفاوت، شوهران و همسران به لحاظ نیاز مبرم به هنجار داخلی و درون فرهنگی این آزمون - همچون نیاز به هنجاریابی سایر آزمون‌ها - جهت استفاده در مراکز مختلف دانشگاهی، کلینیکی، بالینی، تشخیصی، درمانی و غیره صورت گیرد. بر اساس نتایج این مطالعه، آزمون باورهای غیرمنطقی اهواز دارای هنجار مناسب برای شهر تبریز بوده و پژوهشگران، مشاوران و روان‌شناسان بالینی می‌توانند از این ابزار به عنوان یک وسیله اندازه‌گیری مناسب جهت تشخیص در فعالیتهای کلینیکی استفاده کنند.

آزمون 4IBT-A

جملات	به شدت مخالفم	تا حدی مخالفم	نه مخالف نه موافق	تا حدی موافقم	به شدت موافقم
۱- تقریباً غیرممکن است که بتوان بر اثراتی که حوادث گذشته بر ما داشته‌اند، تغییر ایجاد کرد.					
۲- ما اسیر زندگی گذشته خود هستیم.					
۳- مشکلات انسان همیشه ثابت و غیر قابل تغییر هستند.					
۴- چیزی که یکبار زندگی‌ام را تحت تأثیر قرار دهد، در آینده نیز همواره بر آن اثر خواهد گذاشت.					
۵- انسان به شدت متأثر از گذشته خود می‌باشد.					
۶- اغلب نمی‌توانم بعضی از نگرانی‌ها را از ذهنم خارج کنم.					
۷- غالباً از اتفاقات خیلی جزئی، بسیار آزرده خاطر می‌شوم.					
۸- از روبرو شدن با مشکلات خویش دوری می‌کنم.					
۹- ما در دنیایی از شانس و احتمال زندگی می‌کنیم.					
۱۰- گاهی اوقات نمی‌توانم ترسی را از ذهنم دور کنم.					
۱۱- هر چه فرد مشکلات بیشتری داشته باشد، خوشی‌های او کمتر خواهد بود.					
۱۲- از چیزی یا موقعیتی که بدم می‌آید، به شدت ناراحت می‌شوم.					
۱۳- اشتباه کردن در هر کاری مرا آشفته می‌کند.					
۱۴- انتظار دارم که دیگران بیش از حد نگران آسایش و رفاه من باشند.					
۱۵- از پذیرش مسؤلیت خوشم نمی‌آید.					
۱۶- سعی می‌کنم حتماً در تمام تصمیم‌گیری‌ها با شخص قوی‌تر از خود مشورت کنم.					
۱۷- دوست دارم در انجام کارها به هر قیمتی که شده، موفق شوم.					
۱۸- هر نوع اعمال خلاف اخلاق را باید به شدت مورد مجازات قرار داد.					
۱۹- احساس می‌کنم هر کاری را باید فقط از یک راه انجام داد.					
۲۰- می‌خواهم همه افراد مرا دوست بدانند.					
۲۱- اغلب نگران این هستم که مردم تا چه اندازه مرا تأیید می‌کنند و می‌پذیرند.					
۲۲- هنگام برخورد با امور سخت و خستگی‌آور، غلبه بر آنها برایم دشوار و پریشان‌کننده است.					
۲۳- برای من مهم است به هر قیمتی که شده، دیگران به من احترام بگذارند.					
۲۴- دوست دارم به هر قیمتی که شده، دیگران مرا گرامی بدانند.					
۲۵- برای من خیلی مهم است که در هر کاری موفق باشم.					
۲۶- من در موقعیت‌های خطرناک از کاری که انجام می‌دهم، آگاه نیستم.					
۲۷- این یک نیاز حتمی است که دیگران مرا تأیید کنند.					
۲۸- من به خاطر اشتباهات دیگران زود آشفته می‌شوم.					

					۲۹- از رقابت با افراد نسبتاً قوی‌تر از خود دوری می‌جویم.
					۳۰- جرأت خطر کردن (ریسک کردن) را ندارم.
					۳۱- انسان تحت هر شرایطی که بخواهد، نمی‌تواند خوشحال باشد.
					۳۲- همیشه به خاطر مسائل آینده مضطرب می‌شوم.
					۳۳- بعضی چیزها ذاتاً آشفته‌کننده بوده، جدا از برداشت ما از آنها، باعث ناراحتی ما می‌شوند.
					۳۴- اگر از واقعیت‌ها خوشم نیاید، معمولاً آنها را به همان شکلی که هستند، نمی‌پذیرم.
					۳۵- معمولاً زندگی را سخت می‌گیرم.
					۳۶- عامل بدبختی هر کسی خودش نیست، بلکه دیگران هستند.
					۳۷- من معمولاً واقعیت‌ها را آن‌چنان که اتفاق می‌افتند، آرام و بی‌سروصدا نمی‌پذیرم.
					۳۸- باعث ایجاد خشم و ناراحتی در درون هر انسانی، دیگران هستند.
					۳۹- علت حالات خلقی خویش، خودم نیستم.
					۴۰- یک فرد غمگین و عصبانی، همیشه غمگین و عصبانی خواهد ماند.

منابع

- آناستازی، آ. (۱۹۸۲). روان‌آزمایی. ترجمه براهنی، محمد نفی (۱۳۷۲). تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۸۱). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- سلیمانیان، علی‌اکبر (۱۳۷۳). بررسی رابطه بین تفکرات غیر منطقی (بر اساس رویکرد شناختی) و نارضایتی زناشویی در دانشجویان متأهل دانشگاه آزاد اسلامی شهرستان بجنورد. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت معلم تهران.
- عبادی، غلامحسین و معتمدین، مختار (۱۳۸۴). بررسی ساختار عاملی آزمون باورهای غیرمنطقی جونز در شهر اهواز. مجله دانش و پژوهش در روان‌شناسی. شماره بیست و سوم، صص ۹۲-۷۳.
- عبادی، غلامحسین؛ دلاور، علی و نجاریان، بهمن (۱۳۸۳). بررسی ساختار عاملی پرسش‌نامه شخصیت ۱۶ عاملی کتل فرم $E(E-16PF)$ در شهر اهواز. مجله علوم تربیتی و روان‌شناسی (ویژه‌نامه روان‌شناسی)، دوره سوم، سال دهم، شماره‌های ۱ و ۲، صص ۱۰۰ - ۸۲.
- معتمدین، مختار (۱۳۸۳). تأثیر آموزش راهبردهای مقابله با باورهای غیرمنطقی (بر اساس رویکرد شناختی) بر آیین باورها و رضایت زناشویی زوج‌های مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره خانواده بهزیستی اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره خانواده، اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- معتمدین، مختار و عبادی، غلامحسین (۱۳۸۵). بررسی نقش باورهای غیرمنطقی و پرخاشگری در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره می‌متوسطه شهر تبریز در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴. فصلنامه پژوهش‌های تربیت اسلامی، سال اول، شماره سوم، صص ۳۴ - ۱.
- مهرمند، مینا (۱۳۷۹). ارتباط باورهای غیر منطقی، ابراز وجود و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های شهرستان اهواز در سال تحصیلی ۷۹-۷۸. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، اهواز: مرکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان اهواز.

- Child, D. (1978). *The essentials of factor analysis*. London: Rinehart, and Winston.
- Corsini, R. (2011). *Current Psychotherapies*. Itasca, 111inois, F. E. Peacock Publishers Inc. .
- Cronbach, L. J. (1951). *Coefficient alpha and internal structure*. *Psychometrical*, Vol. 16, 297- 334.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological testing*. (3rd Ed), New York: Harper and Row International.
- Ellis, Albert (1962). *Reason and emotion in psychology*. New York: Lyle Stuart.
- Eysenck, H.J. (1958). *A Short questionnaire for the Measurement of two Dimension of personality*. *Journal of Applied Psychology*, vol. 42, 14-17.
- Floderis, B. (1974). *Psychosocial factors in relation to coronary heart disease and associated risk factors*. *Nor disk Hygienist Tidskift*, Supplemental 6.
- Fransis, L.J., Brown, L.B. & Philip chalk, R. (1992). *The Development of an Abbreviated Form of the Revised Eysenck Personality Questioner (EPQR-A): Its use among students in England, Canada. USA. And Ausorsuis*. *Personality and Individual Differences*, 13(4), 443-450.
- Hersher, L. (2010). *Four psychotherapies*. New York, Apleacation-Conturg Crofts, educational divion, Meredith Corporation.
- Jones, R. G. (1969). *A Factorial measure of Ellis irrational belief system, with Personality and Maladjustment Correlates* (Doctoral Dissertation, University of Missouri, Columbia, 1968). *Dissertation Abstracts International*, 29(11B), 4379-4380.
- Lindner, h.; Kirkby, R.; Wertheim, E. & Birch, P. (2009). *A brief assessment of irrational thinking: Shortened General Attitude and Beliefs Scale*. *Cognitive Therapy and Research*, 10, 245-256.
- Lohr, J. M. & Bong, d. (1982). *The factorial validity of the irrational Test: A psychometric investigation*. *Cognitive Therapy and Research*, 6, 225-230.
- Mccrae, R.R. Costa P.T. & Bosse, R. (1978). *Anxiety, extraversion and smoking*. *British Journal of School of and Clinical Psychology*, vol. 17, 269-273.
- Mody, Deepika & Thinujam, Nutankumar, S. (2007). *Role of anger and irrational thinking on minor physical health problems among Marriage Couples*. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, Vol. 33, No. 1, 119-128.
- Nielsen, D. M. & Horan, J.J. (2006). *Ana attempt to improves Self-esteem by modifying specific irrational beliefs*. *Journal of Cognitive Psychology*, 10, 137-149.
- Russell, D., Pelau, A. & Ferguson, M.L. (1978). *Developing a measure of loneliness*. *Journal of Personality Assessment*, 42, 290-294.
- Woods, P. J. (1992). *On the relative independence of irrational Beliefs*. *Rational Living*. Vol18, 23-24.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی